

شیوه جداسازی کلیدواژه‌ها از مدارک فرامتنی^۱

بن چویی، باولین لی^۲
ترجمه فرشید دانش^۳

چکیده

این مقاله شیوه‌ای برای جداسازی کلیدواژه‌های مدارک متنی یا فرامتنی ارائه می‌نماید. این کلیدواژه‌های جدا شده، همانند کلیدواژه‌های فهرست شده در یک مقاله، محتوای مدرک را مشخص می‌کند. برای مثال، می‌توان از فرایند پیشنهادی برای نشان دادن محتوای مدارکی که به زبان اچ. تی. ام. ال^۴ از موتورهای جستجو بازاریابی می‌شوند، استفاده کرد... این شیوه به کاربران اجازه می‌دهد که اطلاعات مورد نیاز خود را به سرعت پیدا کنند. این شیوه نه تنها همانند شیوه‌های دیگر، به بسامد واژه‌های موجود در مدرک توجه دارد بلکه بسامد مترادف‌های آن واژه را نیز مدنظر قرار می‌دهد. با استفاده از روش یادشده عبارات کلیدی شامل دو یا سه واژه نیز بررسی می‌شوند. در این شیوه برای افزایش درستی بسامد شمارش واژه‌ها، الگوریتم ریشه‌یابی برای حذف پسوند واژه‌ها به کار برده می‌شود. آزمایش‌ها نشان می‌دهد که به طور متوسط ۵۶٪ درصد از مجموع زمان محاسبه شده، در استفاده از الگوریتم ریشه‌یابی صرف می‌شود، همچنین فرایند پیشنهادی توانسته به طور میانگین ۵۲ درصد از کلیدواژه‌های تهیه شده توسط مؤلفان مدارک مورد آزمایش را جداسازی نماید.

کلیدواژه‌ها

وب‌کاوی، استخراج کلیدواژه، بازاریابی اطلاعات، فرامتن

1. "Abstracting Keyword From Hypertext Documents". International Conference on Information and Knowledge Engineering, 2002, pp: 731-241.

2. Ben Choi & Baolin Li

4. HTML=Hypertext Markup Language

۳. کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان
farshid_danesh@yahoo.com

مقدمه

در مقالات علمی و تخصصی، کلیدواژه‌ها محتوای مقالات را مشخص می‌کنند. به‌طور کلی کلیدواژه‌ها مختصرترین شیوه خلاصه‌سازی محتوای مدارک است حتی به‌طور ناقص. خواننده به‌راحتی می‌تواند با بررسی موشکافانه کلیدواژه‌ها به حوزه‌های موضوعی تحت پوشش مقاله دست یابد. در این پژوهش پیشنهاد می‌شود که از کلیدواژه‌ها برای خلاصه‌سازی نتایج صفحات وبی که از موتورهای جستجو بازیابی می‌شوند، استفاده شود. هدف از این پیشنهاد کمک به کاربران برای بررسی سریع نتایج جستجو و بازیابی اطلاعات مورد نظر در زمان کوتاه‌تر است. اگرچه صفحات وب یا اسناد فرامتنی معمولاً فاقد سیاهه کلیدواژه‌ها هستند؛ این مقاله شیوه‌ای را به منظور جداسازی خودکار کلیدواژه‌های اسناد متنی یا فرامتنی ارائه می‌نماید.

این شیوه‌ها تنها همانند شیوه‌های دیگر، به‌سامد واژه‌های موجود در مدرک توجه می‌کند بلکه، به‌سامد مترادف‌های واژه مورد نظر رانیز مد نظر قرار می‌دهد. شیوه پیشنهادی به عبارات کلیدی که شامل دو یا سه واژه هستند نیز توجه دارد. برای افزایش دقت در شمارش به‌سامد واژگان، الگوریتم ریشه‌یابی برای حذف پسوند واژه‌ها به‌کار برده شده است. همچنین این شیوه در مقایسه با پژوهش‌های مرتبط نسبتاً ساده است. پژوهشگران فنون پیچیده مختلفی را برای استخراج کلیدواژه‌ها از اسناد به‌کار برده‌اند مانند یادگیری ماشینی^۵ (۱)، نظام فازی^۶ (۲)، شبکه‌های عصبی^۷ (۳؛ ۴) و خود سازماندهی^۸ (۵). برای مثال، زانگ^۹ از روش شبکه‌های عصبی برای شناسایی خودکار کلیدواژه‌ها استفاده کرد. در این روش، شبکه‌ها برای شناسایی کلید واژه‌ها براساس روابطشان و یا واژه‌های هسته که به‌صورت دستی برای نشان دادن یک حوزه موضوعی انتخاب شده‌اند، آموزش داده می‌شوند. بعد از آموزش، شبکه‌های مورد نظر می‌توانند کلیدواژه‌ها را به‌طور خودکار از دیگر اسناد استخراج کنند و حوزه موضوعی مورد نظر را به‌مدارک اختصاص دهند (۳). روش پیشنهادی، چندین مشخصه کلیدی را که در فنون آماری نسبتاً ساده یافت می‌شود در بردارد. ست^{۱۰} و دیگران روش‌های آماری زبان‌شناسی و روش‌های آماری وزن‌دهی به کلمات ارزشمند برای استخراج کلیدواژه‌ها را با هم مقایسه

کردند. آنها دریافتند که کاربرد روش تحلیل آماری زبان‌شناسی بسیار پرهزینه است. بنابراین آنها استفاده از شیوه وزن‌دهی و شمردن ساده کلمات را برای استخراج کلیدواژه از مدرک پیشنهاد کردند (۶). هالت^{۱۱} و دیگران می‌گویند تحلیل به‌سامد اصطلاحاتی که در متن مدارک یافت می‌شود، ممکن است منبع اصلی دانش در مورد مدرک باشد. آنها همچنین پیشنهاد کردند اصطلاحنامه‌هایی که به‌صورت سلسله‌مراتبی سازماندهی شده‌اند در مقام دومین منبع دانش به حساب آیند (۷). جنکینز^{۱۲} و دیگران نیز تحلیل به‌سامد واژه‌ها را به‌کار بردند اما دریافتند وزن‌دهی به کلیدواژه به‌محللی که آن واژه در مدرک یافت می‌شود بستگی دارد (۸).

فرایند تولید کلیدواژه پیشنهادی بر مبنای فرضیات زیر بنا شده است:

- کلیدواژه، جزء واژگان غیرمجاز نباشد. واژه غیرمجاز واژه‌ای است که معمولاً از آن استفاده می‌شود، اما زمانی که به‌صورت تنها استفاده می‌شود موضوع یا معنای خاصی ندارد.

- واژگان مختلفی که هم‌ریشه باشند، تقریباً دارای معانی و موضوعات یکسانی هستند. برای مثال، اتومبیل و اتومبیل‌ها مقوله یکسانی را شرح می‌دهند. روش ساده و مؤثر استخراج کلیدواژه می‌تواند بر پایه دگرگونی شکلی زبان باشد. رایج‌ترین شیوه ریخت‌شناسی ریشه‌یابی است. فرایند ریشه‌یابی با از بین بردن پسوندها، ریشه‌ای که مفهوم واژه را تحت تأثیر قرار می‌دهد، حفظ می‌نماید.

- واژه‌هایی که بارها به‌کار برده می‌شوند موضوع مدرک را بسیار بیشتر از کلماتی که کمتر استفاده می‌شوند، بیان می‌کنند. معمولاً نویسنده برای توضیح موضوع مورد نظر خود از کلیدواژه‌هایی به‌طور مکرر استفاده می‌نماید.

- واژه‌ای که در متن زودتر پدیدار می‌شود، دارای اهمیت بیشتری در ارائه موضوع و محتوای سند است. معمولاً موضوع اصلی مدرک در قسمت اولیه آن ظاهر می‌شود.

- واژه و مترادف‌هایش، مفاهیم مرتبطی را ارائه می‌دهند برای خوانندگی تر شدن مقاله، بیشتر نویسندگان مترادف‌های واژگان مختلف را برای جلوگیری از تکرار زیاد واژه‌ها به‌کار می‌برند.

- کلیدواژه می‌تواند مفرد یا ترکیبی از دو یا چند واژه مجاز

5. Machine Learning
6. Fuzzy system
7. Neural Networks
8. Self organization

9. Zhang
10. Sheth
11. Hulth
12. Jenkins

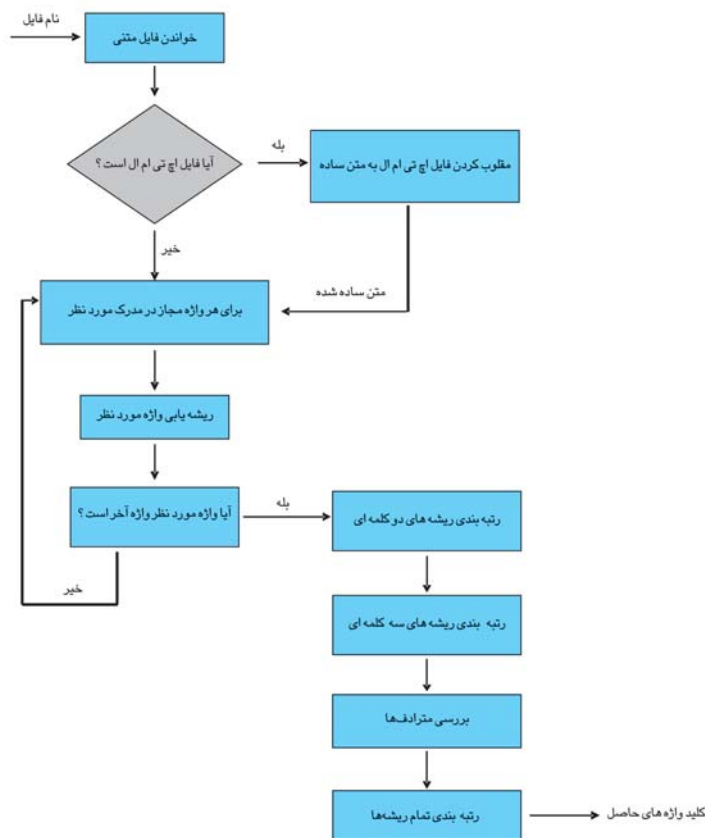
باشد البته ترکیب بیش از سه واژه برای ساختن کلیدواژه رایج نیست، بنابراین در فرایند تولید کلیدواژه، تعداد واژگان کلیدواژه یا عبارات بیش از سه کلمه نخواهد بود.

- کلیدواژه‌ای که به صورت واژه مفرد است، معمولاً از لحاظ دستوری قید و صفت نیست. صفت و قید به خودی خود کلیدواژه محسوب نمی‌شود. صفت‌ها و قیدها از لحاظ دستوری برای توصیف واژگان دیگر به کار می‌روند. با این وجود، زمانی که صفت یا سایر واژگان ترکیب شود، می‌تواند کلیدواژه دو یا سه کلمه‌ای بسازد.

فرایند پیشنهادی در نمودار گردش‌ی نشان داده می‌شود (تصویر ۱) و در ادامه نکات عمده آن مطرح می‌گردد.

فرایند پیشنهادی در نمودار چرخشی به صورت زیر است: برای جداسازی کلیدواژه‌های مدارکی که به زبان اچ. تی. ام. ال هستند، ابتدا محتوای مدرک مورد نظر جدا

می‌شود سپس برچسب‌ها و کدهای اچ. تی. ام. ال و واژه‌های غیرمجاز حذف می‌شود. سیاهه مترادف‌های واژه‌های باقی مانده مجاز تهیه می‌شود و پس از این مرحله، الگوریتم ریشه‌یابی برای از بین بردن پسوندها و باقی گذاردن واژگان مجاز به کار می‌رود. ریشه‌های باقی مانده براساس بسامد ریشه‌های موجود و مترادف‌های آنها گروه بندی می‌شوند. در هنگام رتبه بندی ریشه‌ها، ریشه‌های تک واژه‌ای، ریشه‌های دوتایی و سه تایی متوالی برای ساختن سیاهه نهایی ریشه‌های کلیدواژه‌ها به کار برده خواهد شد. این فرایند برای مدارک متنی نیز کاربرد دارد. در چنین حالتی، مرحله مقلوب سازی مدرکی که به زبان اچ. تی. ام. ال است و برای ساده تر کردن شکل متنی به کار می‌رود، نادیده گرفته خواهد شد و برنامه مستقیماً به مرحله ریشه‌یابی خواهد رفت (تصویر ۱). شیوه مورد نظر با جزئیات کامل در ادامه توضیح داده

شکل ۱. فرایند تولید کلید واژه ها

شده است:

رتبه‌بندی ریشه‌های دو یا سه کلمه‌ای

پس از به‌دست آمدن ریشه‌های تک کلمه‌ای، ریشه‌های عبارات دو یا سه کلمه‌ای بررسی می‌شود. برای ریشه‌های دو کلمه‌ای، اگر کلمه اول صفت باشد، عبارت مورد نظر کلیدواژه به‌شمار می‌آید؛ اما اگر کلمه دوم عبارت دوکلمه‌ای صفت یا قید باشد و همچنین اگر دومین یا سومین کلمه عبارت سه کلمه‌ای، صفت باشد، امتیاز عبارات مورد نظر صفر خواهد بود و کلیدواژه محسوب نمی‌شود.

بررسی مترادف‌ها

روش پیشنهادی این پژوهش، مترادف‌های هر یک از واژگان مجاز را بررسی می‌کند. همچنین با توجه به تعداد مترادف‌هایی که در مدرک تحت بررسی، برای واژه مورد نظر وجود دارد رتبه واژه مزبور افزایش می‌یابد. از آنجا که مترادف یک واژه اهمیت کمتری نسبت به خود واژه دارد، ضریبی که به آن اختصاص داده می‌شود کمتر از ۱ (یک) است. در این پژوهش ضریب ۰/۸ برای هر یک از مترادف‌ها در نظر گرفته شده و مترادف‌های مورد استفاده از سایت <http://www.thesarus.com> به‌دست آمده است (۹).

ریشه‌یابی واژگان

دو نوع الگوریتم برای ریشه‌یابی واژگان وجود دارد که به‌طور گسترده، از آنها استفاده می‌شود: الگوریتم لووینز^{۱۳} و الگوریتم پورتر^{۱۴}. الگوریتم لووینز ۲۶۰ نمونه پسوند را مشخص می‌نماید و رویکردهای مکاشفای تکراری را به‌کار می‌برد. الگوریتم پورتر ساده‌تر از الگوریتم لووینز است. آن ۶۰ قاعده را که در گروه‌های خاصی سامان داده شده‌اند، به‌کار می‌برد. تضاد بین گروهی از قواعد، پیش از به‌کار بردن مجموعه قواعد دیگر برطرف می‌شود. همچنین قواعد مورد نظر در ۵ مرحله متمایز، جدا می‌شوند و از مرحله ۱ تا ۵ شماره‌گذاری شده و برای واژگان مدارک به‌کار برده می‌شوند. در هر مرحله، گونه‌ای از پسوند واژه‌ها از بین خواهد رفت. پس از اتمام مرحله پنجم ریشه واژه‌ها باقی خواهد ماند. از آنجایی که الگوریتم پورتر ساده‌تر و سریع‌تر است، در این پژوهش الگوریتم مورد نظر به‌کار برده شد. همچنین طی این فرایند همه واژگان غیرمجاز و واژگانی که کمتر از سه حرف دارند، حذف خواهند شد.

رتبه‌بندی ریشه‌های تک کلمه‌ای

مجموع بسامدها برای رتبه‌بندی ریشه‌های تک کلمه‌ای استفاده خواهد شد. از ضریب محل، برای بالا بردن امتیاز ریشه‌هایی که در قسمت اولیه مدرک مورد نظر قرار گرفته‌اند، استفاده می‌شود. در صورتی که ریشه در یک سوم ابتدایی مدرک ظاهر شود، ضریب ۱/۳ را به خود اختصاص خواهد داد؛ اگر ریشه‌ای برای اولین بار در قسمت میانی مدرک پدیدار شود، ضریب ۱ برای ریشه مورد نظر در نظر گرفته خواهد شد؛ و اگر ریشه در یک سوم انتهایی مدرک مشاهده شود، ضریب ۰/۸ برای آن ریشه تعیین خواهد شد. از آنجا که کلیدواژه‌های تک‌واژه‌ای به صورت قید یا صفت به کار نمی‌روند، در نتیجه ضریب آنها صفر خواهد بود. مجموع امتیاز ریشه برابر است با مجموع بسامدها ضربدر ضریب محل. ریشه‌ها بر مبنای امتیاز نهایی‌شان رتبه‌بندی خواهند شد.

رتبه‌بندی همه ریشه‌ها

همه ریشه‌هایی که شامل ریشه‌های تک کلمه‌ای، ریشه‌های دو یا سه کلمه‌ای هستند برطبق مجموع امتیازاتشان مرتب خواهند شد. کلمات یا عباراتی که دارای بالاترین امتیاز باشند، کلیدواژه‌های مدرک محسوب می‌شوند. در این شیوه، کاربران می‌توانند تعداد کلیدواژه‌های حاصل را مشخص نمایند؛ در غیر این صورت تعدادی از کلیدواژه‌ها به صورت پیش‌فرض فراهم خواهد شد.

نتایج آزمون‌ها

فرایند پیشنهادی بررسی و آزمایش شد. در این بررسی از ۲۰ مدرک متنی و اچ. تی. ام. ال که دامنه لغات آنها بین صد تا هزاران واژه بود، در آزمون استفاده شد. نتایج آزمون نشان داد که میان زمان محاسبه شده برای انجام فرایند مورد نظر و

جداسازی و ذخیره کلیدواژه‌ها در پایگاه داده‌ها صورت گیرد. این مقاله بخشی از پژوهش در حوزه وب‌کاوی است، البته زمینه‌های پژوهشی زیادی در این حوزه وجود دارد که پرداختن به آنها در آینده، اجتناب‌ناپذیر است.

منابع

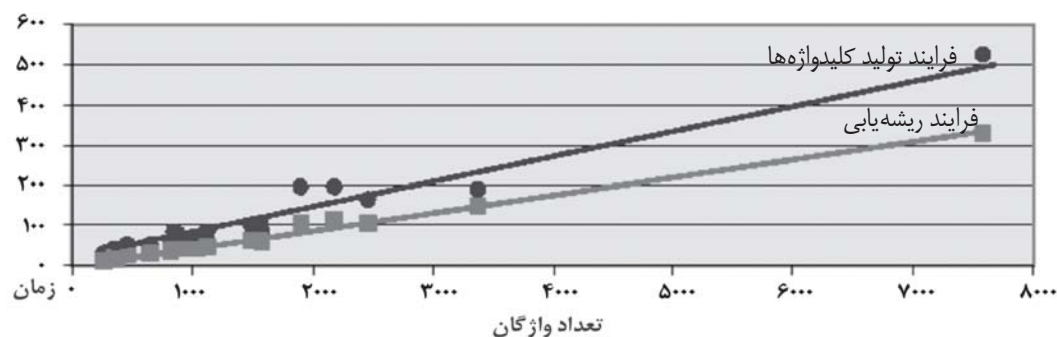
1. Azcarraga, A.; Yap Teddy, J. "Comparing keywords extraction techniques for WEBSOM text archives". In The 13th IEEE international conference on tools with artificial intelligence, Dallas, (USA, 7-9 November 2001).
2. Chau, R.; Yeh, Ch. "Explorative multi-lingual text retrieval based on fuzzy multi-lingual keyword classification". In The 5th international workshop on information retrieval with Asian languages, (November 2000).
3. Chung, Y; Pottenger, W.; Schatz, B. "Automatic subject indexing using an associative neural network". In The 3th ACM conference on digital libraries, (May 1998).
4. Hulth, A. ... [et al]. "Automatic keyword extraction using domain knowledge". In The 2nd international conference

تعداد واژگان موجود در مدارک، نسبت خطی وجود دارد (تصویر ۲). همچنین آزمایش نشان داد که ۵۶/۷ درصد از کل زمان، صرف ریشه‌یابی واژگان می‌شود. برای تعیین درستی و دقت این شیوه از مقالات علمی و تخصصی که دارای سیاهه کلیدواژه‌ها بودند؛ استفاده شد (۱۰). نتایج آزمایش نشان داد که شیوه مورد نظر به طور متوسط می‌تواند ۵۲ درصد از کلیدواژه‌هایی را که در مقالات فهرست شده‌اند، فراهم نماید.

نتیجه‌گیری

در این مقاله شیوه جداسازی‌های مدارک متنی و فرامتنی توضیح داده شد. این شیوه مترادف‌ها و موقعیت واژگان را در مدارک به حساب می‌آورد. پیشنهاد می‌شود که از کلیدواژه‌ها، به منظور خلاصه‌سازی نتایج صفحات وبی که به وسیله موتورهای جستجو بازیابی شده‌اند، استفاده شود. هدف از این پیشنهاد یاری رساندن به کاربران برای بررسی سریع نتایج جستجو و یافتن اطلاعات مورد نظر در مدت زمان کوتاه‌تر است.

در نظام مورد نظر برای پردازش تعداد زیادی از صفحات وبی که از موتورهای جستجو بازیابی شده‌اند و فراهم کردن زمان مناسبی برای پاسخ، شیوه نسبتاً ساده‌ای برای این تحقیق انتخاب گردید. با این وجود نتایج آزمایش نشان داد حتی چنین شیوه ساده‌ای هم، از نظر زمان پردازش و دقت در انجام فرایند، نیازمند اصلاحات بیشتری است. بنابراین ضروری است پس از جستجوی انجام شده به جای پیش پردازش به شیوه تولید کلیدواژه‌ها، پیش پردازش به شیوه

تصویر ۲. ارتباط بین زمان پردازش و تعداد واژگان

7. SC96. Technical paper abstracts. [on-line]. Available:

www.supercomp.org/sc96/proceedings/sc96proc/tabst.htm

8. Sheth, S.; Yau, D. "Smart scope: Intelligent keyword generation". 2002. [on-line]. Available: <http://sydewww.uwaterloo.ca/underGrad/workshop/1999-2000/smartscope.html>

9. Thesaurus.com. [on-line]. Available: <http://www.thesaurus.com>

10. Zhang, Sh.; Powell, H.; Palmer-Brown, D. "Keyword extraction using an artificial neural network". 2000. [on-line]. Available: www.uilots.let.un.nl/~paola.zhang.html

CLCLing, Mexico City, (Mexico, 18-24 February 2001).

5. Jenkins, C. ... [et al]. "Automatic RDF metadata generation for resource discovery". In The 8th international WWW conference, Toronto, Canada. 1999. [on-line]. Available: http://scit.wlv.ac.uk/~ex1253/rdf_paper.

6. Maldenic, D.; Grobelink, M. "Assigning keywords to documents using machine learning". In The 10th international conference on information and intelligent system ISS-99, Varazdin, Croatia, (September 1999).